

med, at vi vist ere — om jeg saa maa kalde det — et teoretisk Folk. Naar vi have Teoriene i Orden, have Lærefæstningerne i Stand, ere vi noget tilbøjelige til at staa os til No, og selve Livet ere vi vistnok ikke saa opmærksomme paa, som vi burde være. Hvis vi vare det, vilde vi sikkert være komne dertil, at vi paa et tidligere Trin havde gjort noget for dem, man kunde kalde de smaa i Samsundet, ogsaa paa Skolens Omraade i en større Udstrækning end hidtil. Med Hensyn til hvad der skal udrettes gennem Landets Skoler, er det vel navnlig Landbrugsstolerne, der særlig trænge til en Reform. Naar jeg før antydede, at nogle Skoler havde faaet flere Penge, end de burde, tænkte jeg nærmest paa det lærde Skolevæsen. Maaſte er det rigtigt, at man i sin Tid har støttet det saa stærkt for Bidsenstabens Skyld. Nu tror jeg, at Understøttelsen er for stor, og burde drages tilbage og overføres til andre Skoler. Naar jeg nævnte, at der var andre Skoler, som vare komne frem i den senere Tid, og som efter min Mening havde faaet en Støtte, som saa at sige stod lige paa Grænsen af det tilladelige, tænkte jeg nærmest paa Realskolerne. Jeg tror, at vi i den Henseende ere inde paa en forkert Vej, idet vi saa at sige gennem disse Understøttelser lede en hel Del af Befolkningen bort fra det legemlige Arbejde ind paa en Uddannelse, der saa gør, at de paa et senere Stadium af Livet mene sig i større eller mindre Grad at have Krav paa Ansættelse baade her og der, og det ender saa med, at de, der i Virkeligheden skulle fremstafte alle Midlerne til Statshusholdningen, ikke kunne gøre det, fordi en for stor Del vil skyde det legemlige, egentlig produktive Arbejde fra sig og ønske sig en Stilling, hvor der, som Besfel siger, er lidt at bestille og en dygtig Løn. Det er denne Tendens, som jeg tror skulde modarbejdes, og jeg tror, at den kunde modarbejdes paa en dygtig Maade ved, at vi fik Djet mere aabnet for Anvendelse af Jordbruget. Jeg tror, at Jorden er til Stede hos os i tilstrækkelig stor Mængde og af tilstrækkelig Frugtbarhed til, at den kan benyttes paa en saadan Maade, at der kan drives langt større Kapitaler op af den end hidtil, saa at der altsaa kunde fremstafes Plads for Arbejde, som kunde blive frugtbringende og hindre den Strøm, vi ofte have hørt omtale, fra Land til By, og som aabenbart ikke er heldig. Jeg tror, at det er en Mangel, at man hidtil ikke har haft Djet aabent for det og støttet den Side af Sagen. Naar jeg har nævnt Skoler, som jeg mente fik for lidt, har jeg nærmest tænkt paa Folkehøjskolerne, idet disse for en Del ved deres

Stoleuddannelse — der er maaſte dem, der mene, at man knap kan kalde det med et saadant Ord — men dog ved deres Oplivelse og den Oplæring, som virkelig finder Sted der, og som har fundet Sted i en Menneſtealder, nærmest har virket henimod at hjælpe i alt Fald en Del af det frem, som jeg nævnte før, nemlig at faa Djet aabent for at drive mere ud af Jorden og faa et større Udbytte af dens Dyrkning. Det er imidlertid nærmest Gaardmandsklassen, som derved har faaet Hjælp, men samtidig har det mærkelig nok været saaledes, at egentlige Landbrugsstoler ikke have naaet noget, det skal naas ved dette Forslag, og jeg udtalte før, at jeg sluttede mig til dem, der ønske, at det kunde naas. Der er en anden Ting, som jeg ikke med Rette kan kalde Skoler, skønt de for mig staa som de bedste Skoler paa dette Omraade. Skulde jeg kalde dem Skoler, maatte jeg kalde dem Husmandsstoler, og det er for at antyde dette, at jeg har bedet om Ordet. Jeg tænker derved ikke paa noget af det, man i almindelig Forstand kan kalde Skoler, altsaa ikke paa en Samling af Mænd eller Kvinder i Ungdomsalderen, som ere samlede for det, vi nu sædvanlig opfatte som skolemæssig Uddannelse, og som skulle lære forskellige Ting. Men jeg tænker paa noget, som jeg tror vilde have stor Betydning, hvis vi kunde finde en Vej, ad hvilken vi kunne gennemføre det; det vedrører navnlig Husmandssønnerne. Thi det er jo ganske vist saa, at under vore frie Forhold kunne vi ikke tale om Klasser i vort Folk i den Forstand, som vi kunde i gamle Dage, men paa den anden Side er det dog saa, at samtidig med at det, som man i daglig Samtale benævner Klasser, ellers blander sig imellem hinanden — en Embedsmands søn kan godt blive Jordbruger, ogsaa Husmand, om det skulde være, og en Husmands søn kan komme op i Embedsklasserne o. s. v., saa er der dog ved Siden deraf i det hele og store en ikke ringe Tilbøjelighed til blandt det største Tal af de Folk at blive i den Klasse, hvorfra de ere udgaaede, eller gaa over i beslægtede Klasser, og i hvert Fald er det sikkert, at vore Husmands sønner — og Husmandsdøtrene kan jeg gerne tage med — i mange Tilfælde af selve de Naar, de leve under, nødvendigne ere henvisne til at blive i den Klasse, hvorfra de ere udsprungne, de kunne ikke komme ind i nogen anden. Men nu er det klart, at hvis vi kunde lave det saaledes eller gøre noget til at fremhjælpe, at den Jord, der dyrkes af Husmandsklassen, kunde komme til at give det dobbelte Udbytte, saa vilde det jo være en uhyre Vinding, ikke at tale om, at det vilde skabe en Selvstændig-